

SPRAWOZDANIE Z REALIZACJI GMINNEGO PROGRAMU
OPIEKI NAD ZABYTKAMI GMINY MORĄG
NA LATA 2023-2026

za okres od 01 stycznia 2023 r. do 31 grudnia 2024 r.

MORĄG, KWIECIEŃ 2025

1. Wstęp

Gminny Program Opieki nad Zabytkami Gminy Morąg na lata 2023-2026 uchwalony przez Radę Miejską w Morągu uchwałą Nr XLIV/599/22 z dnia 25 listopada 2022 r. stanowi aktualizację Gminnego Programu Opieki nad Zabytkami Gminy Morąg na lata 2019 – 2022, który został przyjęty uchwałą nr III/33/18 przez Radę Miejską w Morągu dnia 28 grudnia 2018 r.

Dokument służy określeniu działań gminy w zakresie inicjowania, wspierania i koordynowania prac z dziedziny ochrony zabytków i krajobrazu kulturowego oraz upowszechniania i promowania dziedzictwa kulturowego. Działania te winny odbywać się w harmonii z działaniami gospodarczymi i społecznymi oraz zapewniać ochronę dziedzictwa kulturowego środkami prawnymi, takimi jak odpowiednie zapisy w miejscowych planach zagospodarowania przestrzennego oraz finansowymi, poprzez przeznaczenie części budżetu gminy na ochronę zabytków. Procesy rozwojowe zachodzić powinny przy zapewnieniu warunków trwania i zachowania dziedzictwa kulturowego dla przyszłych pokoleń oraz przy wykorzystaniu zabytków na potrzeby społeczne, gospodarcze i edukacyjne. Lokalne dziedzictwo kulturowe posiada potencjał wpływający na atrakcyjność ekonomiczną regionu poprzez rozwój turystyki w oparciu o zabytki i tradycję etnograficzną. Poprzez wyznaczone działania może przyczynić się do wzmocnienia świadomości wspólnoty kulturowej i lokalnej tożsamości.

Pierwsze rozdziały (II-IV) dotyczą ustawowych uwarunkowań formalno-prawnych odnoszących się do ochrony dziedzictwa kulturowego, ustawowych celów *Programu* oraz analizują najważniejsze dokumenty, strategie, programy - ważne z punktu widzenia opieki nad zabytkami - zarówno opracowane na szczeblu centralnym jak i wojewódzkim. Jest to konieczne, gdyż *Program* powinien być zgodny z założeniami odnoszącymi się do ochrony i opieki nad zabytkami zarówno na szczeblu centralnym, czyli do polityki państwa w tym zakresie, jak również na poziomie województwa i powiatu.

Rozdział V składa się z kilku części. W pierwszej części analizie poddane zostały dokumenty programowe gminy pod kątem uwzględnienia w nich kwestii związanych lub mających wpływ na zachowanie oraz ochronę zabytków i krajobrazu kulturowego. W części drugiej przedstawiono charakterystykę zasobu zabytkowego gminy. Wskazano w nim najważniejsze obiekty, zespoły obiektów i cechy charakterystyczne krajobrazu kulturowego

gminy. Takie rozpoznanie dało podstawę do znajdującej się w dalszej części *Programu* analizy SWOT (mocne i słabe strony oraz szanse i zagrożenia) jakie dokonały się w zakresie zachowania zasobu najistotniejszych zadań do zrealizowania przez gminę. W kolejnej części rozdziału V przedstawiono dane dotyczące zabytków z terenu gminy wpisanych do rejestru (rejestr zabytków nieruchomych, ruchomych i archeologicznych), zabytki w gminnej ewidencji zabytków, jak również dziedzictwo niematerialne gminy.

Rozdział VI stanowi ocenę dziedzictwa kulturowego - Analiza szans i zagrożeń. Uwzględniono w nim aktualny stan zachowania zasobu zabytkowego i krajobrazu kulturowego. W rozdziale VII wskazano najważniejsze zadania ujęte w ramach zawartych priorytetów. Kolejne rozdziały, VIII i IX, dotyczą sposobu realizacji i oceny wdrażania Programu. W X rozdziale, przedstawiono źródła finansowania realizacji zadań. Natomiast w końcowym IX rozdziale opisano realizację i finansowanie przez gminę zadań z zakresu ochrony zabytków.

Niniejsze Sprawozdanie obejmuje realizację zadań dla wyznaczonych kierunków działań, zawartych w Gminnym Programie Opieki nad Zabytkami Gminy Morąg w okresie od 01 stycznia 2023 r. do 31 grudnia 2024 r.

2. Podstawa prawna sporządzenia sprawozdania z Realizacji Gminnego Programu Opieki nad Zabytkami Gminy Morąg

Zgodnie z art. 87 ust. 5 ustawy z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami (t.j. Dz. U. z 2024 r., poz. 1292, z późn. zm.), burmistrz zobowiązany jest do sporządzania co dwa lata sprawozdań z realizacji gminnego programu opieki nad zabytkami i przedstawiania go radzie miejskiej. Wykonanie takiego sprawozdania, powinno być poprzedzone oceną poziomu realizacji programu, która powinna uwzględniać: wykonanie zadań, które zostały przyjęte do realizacji w czteroletnim okresie obowiązywania gminnego programu opieki nad zabytkami oraz efektywność ich wykonania.

3. Cele i założenia programowe Gminnego Programu Opieki nad Zabytkami

Celem Gminnego Programu Opieki nad Zabytkami, opracowanego w oparciu o Gminną Ewidencję Zabytków, jest stworzenie wieloletniej strategii ochrony zabytków znajdujących się na terenie Gminy Morąg. Misją gminy, w kontekście zachowania i ochrony jej dziedzictwa kulturowego jest: "świadome kształtowanie krajobrazu kulturowego, poprawa stanu

zachowania obiektów zabytkowych, a także racjonalne wykorzystanie istniejących zasobów dla rozwoju społeczno-gospodarczego gminy".

Gminny Program Opieki nad Zabytkami służy ochronie i wykorzystaniu lokalnych zasobów dziedzictwa kulturowego w różnych dziedzinach życia społecznego. Realizacja wyznaczonych celów wymaga przede wszystkim zmiany w świadomości, szczególnie w obszarze odpowiedzialności jednostki samorządu terytorialnego, podmiotów, instytucji i sfer funkcjonalnych, które odpowiadają za ochronę środowiska kulturowego i naturalnego, za ład i zagospodarowanie przestrzenne, a także wyznaczone kierunki rozwoju gminy. Ważne jest także, aby właściciele zabytkowych obiektów, zmienili swoje podejście, przyczyniając się w ten sposób do poprawy stanu zachowania wszelkich dóbr środowiska kulturowego i naturalnego.

Za podstawowe cele programu opieki nad zabytkami należy przyjąć te wynikające z art. 87 ustawy z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opieki nad zabytkami, a więc:

- włączenie problemów ochrony zabytków do systemu zadań strategicznych, wynikających z koncepcji przestrzennego zagospodarowania kraju.
- uwzględnianie uwarunkowań ochrony zabytków, w tym krajobrazu kulturowego i dziedzictwa archeologicznego, łącznie z uwarunkowaniami ochrony przyrody i równowagi ekologicznej i konsekwentne oraz planowe realizowanie zadań kompetencyjnych samorządu dotyczących opieki nad zabytkami jako potwierdzenie uznania znaczenia dziedzictwa kulturowego dla rozwoju gminy.
- zahamowanie procesów degradacji zabytków i doprowadzenie do poprawy stanu ich zachowania.
- wyeksponowanie poszczególnych zabytków oraz walorów krajobrazu kulturowego.
- podejmowanie działań zwiększających atrakcyjność zabytków dla potrzeb społecznych, turystycznych i edukacyjnych oraz wykreowanie wizerunku gminy poprzez: podejmowanie działań sprzyjających wytworzeniu lokalnej tożsamości mieszkańców, wspieranie aktywności mieszkańców mającej na celu poszanowanie dziedzictwa kulturowego, edukację w zakresie miejscowego dziedzictwa kulturowego.
- wspieranie inicjatyw sprzyjających wzrostowi środków finansowych na opiekę nad zabytkami.
- określenie warunków współpracy z właścicielami zabytków, eliminujących sytuacje konfliktowe związane z wykorzystywaniem tych zabytków.

- podejmowanie przedsięwzięć umożliwiających tworzenie miejsc pracy związanych z opieką nad zabytkami.

4. Wybrane priorytety działań programu Opieki nad Zabytkami Gminy Morąg

4.1. Zahamowanie procesu degradacji zabytków i doprowadzenie do poprawy stanu ich zachowania

Jednym z zadań samorządu terytorialnego jest utrzymanie czystości i porządku. Gmina Morąg zarządza cmentarzem ewangelicko-augsburskim, żydowskim, cmentarzem wojennym żołnierzy radzieckich oraz Parkiem Miejskim w Morągu przy ulicy Żeromskiego.

Gmina Morąg podpisała porozumienie z Wojewodą Warmińsko-Mazurskim w sprawie powierzenia i prowadzenia zadań w zakresie administracji rządowej dotyczącej obowiązku utrzymania grobów i cmentarzy wojennych, w ramach których otrzymywana jest dotacja.

Na utrzymanie cmentarza wojennego żołnierzy radzieckich Gmina Morąg uzyskała dotację w wysokości 7000 zł w roku 2023 i oraz 7000 zł w roku 2024.

4.2. Prowadzenie działań informacyjnych, popularyzacyjnych i edukacyjnych związanych z promocją zabytków gminy i walorów krajobrazu kulturowego

Gmina Morąg prowadzi działania informacyjne i edukacyjne poprzez promowanie walorów krajobrazowych i zabytków znajdujących się na terenie gminy.

Zwiększenie oferty rekreacyjnej Gminy Morąg dla turystów i mieszkańców nastąpiło poprzez organizację cyklu rajdów turystycznych:

- IX Rajd Pieszy „Szlakiem Morąskich Zabytków”, zwiedzanie Morąga z przewodnikiem turystycznym, który opowiadał o historii miasta oraz legendach i ciekawostkach dotyczących Morąga;
- X Rekreacyjny Rajd Rowerowy „Nieznane Miejsca w Gminie Morąg” z przewodnikiem turystycznym. Wycieczka obejmowała zwiedzanie z poznaniem historii miasta, legend oraz ciekawostek.

Gmina Morąg podjęła szereg przedsięwzięć promocyjnych w zakresie popularyzacji zagadnień dotyczących zabytków i historii gminy. Większość zadań związanych z rozwojem ruchu turystycznego na terenie Gminy Morąg przejęło Stowarzyszenie Lokalna Organizacja Turystyczna „Kraina Nieodkrytych Tajemnic” z siedzibą w Moragu. W zakresie zadań w obszarze turystyki, LOT wykonało następujące zadania:

- w ramach promocji gminy oraz edukacji o kulturze regionu został zorganizowany Jarmark Morański w czasie którego, mieszkańcy i turyści mogli zgłębić swoją wiedzę i osobiście doświadczyć lokalnej kuchni, zgłębić wiedzę historyczną, poznać zasoby regionu itd.;
- opracowano i wydano książeczkę dla dzieci, w której w ciekawy i atrakcyjny sposób przekazane są informacje o Gminie Morąg. Wszystkie foldery są i będą dystrybuowane w Informacjach Turystycznych w woj. Warmińsko-Mazurskim, na targach turystycznych i imprezach promocyjnych;
- opracowano i wydano ulotkę z wyszczególnionymi atrakcjami skierowanymi do najmłodszych odbiorców. Wszystkie foldery są i będą dystrybuowane w Informacjach Turystycznych w woj. Warmińsko-Mazurskim, na targach turystycznych i imprezach promocyjnych.

Do przedsięwzięć promocyjnych należały również:

- współpraca z Morańską Izbą Pamięci Historycznej „Ratuszowe Piwnice”, w ramach której zostały przygotowane wystawy o walorach edukacyjnych i promocyjnych;
- współpraca z ZHP HUFIEC MORĄG wystawa pn. „Historia harcerstwa w Moragu”;
- współpraca z Muzeum Warmii i Mazur w Olsztynie wystawa Kopernika „Jasne jak Słońce”;
- współpraca z Muzeum Warmii i Mazur oddział muzeum w Moragu wystawa pn. „Morąg dla Herdera”;
- wystawa poświęcona historii Moraga.

Wszystkie wystawy cieszyły się dużą popularnością, korzystały z nich grupy szkolne, zorganizowane wycieczki oraz indywidualni zwiedzający.

Od 2011 roku działa Morańska Izba Pamięci Historycznej w odrestaurowanych piwnicach morańskiego ratusza, w której zarówno mieszkańcy, jak i turyści mogą zapoznać się z ciekawymi eksponatami i pamiątkami Ziemi Morańskiej. W Piwnicach organizowane są również wystawy i prelekcje.

W ramach Morąskiej Izby Pamięci Historycznej „Ratuszowe Piwnice” prowadzony był cykl spotkań i warsztatów kreatywno-edukacyjnych dla dzieci:

- warsztaty z okazji Świąt Wielkanocnych;
- warsztaty z okazji Dnia Matki;
- warsztaty o tematyce doświadczeń chemicznych i fizycznych;
- warsztaty z okazji Andrzejek;
- warsztaty z okazji Świąt Bożego Narodzenia.

Urząd Miejski w Morągu prowadzi profil Gminy Morąg na portalu społecznościowym Facebook <https://www.facebook.com/gmina.morag>, w którym zamieszcza zarówno informacje o bieżących wydarzeniach, jak i promuje Gminę. Dodatkowo ww. informacje zamieszczane są we współpracujących z Urzędem mediach lokalnych: TV Morąg, dwutygodnik Wiadomości Ratuszowe i Gazeta Morąska, portalach internetowych www.mediagroupinfo.pl oraz www.e-morag.pl.

Na terenie miasta Morąg wyznaczony jest Miejski Szlak Turystyczny - szlakiem zabytków.

5. Podsumowanie

W okresie od 01.01.2023 r. do 31.12.2024 r. realizowano założenia Gminnego Programu Opieki nad Zabytkami wykorzystując do tego celu pełen wachlarz możliwości formalno-prawnych, finansowych i merytorycznych. Zadania wspierane były również przez projekty edukacyjne i promocyjno-turystyczne mające na celu wzrost świadomości kulturalnej oraz rozbudzenie zainteresowania zabytkami wśród mieszkańców.

Podsumowując realizację Gminnego Programu Opieki nad Zabytkami Gminy Morąg na lata 2023-2026 należy stwierdzić, iż cele częściowo zostały osiągnięte. Zwiększyło się zainteresowanie społeczne posiadaniem zasobem w Gminie. Podjęto cenne inicjatywy dotyczące wyeksponowania posiadanych obiektów i podjęto działania na rzecz uatrakcyjnienia ich pod względem turystycznym i edukacyjnym.

